

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Orator Christianvs Caroli Regii E Societate Iesv

Reggio, Carlo

Romæ, 1612

Qvam necessrria prudentia Oratori. Cap. 1.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68672](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68672)

Quam sit necessaria prudentia Oratori. Cap. Primum.

Discretio, ut B. Antonio placet, maxima virtutum est, ut
 quæ omnium humanarum actionum mensura sit, dux, & *Cass. Coll.*
 arbitra: D. Bon. & Ber. super Cant. Discretio, ait, non tam *2. Abb.*
 est Virtus, quam quædam moderatrix, & auriga virtutum, *Moyssis c. 2*
 quædam affectuum, & morum doctrix, Tolle hanc, & virtus *In Pbar.*
 vitium erit, eoque magis necessaria est Christiano Oratori, *l. 2. c. 27.*
 quo gravius est concionandi munus, magisque publicum, & plu-
 ra ut ritè præstetur requirit; nam per imprudentiam multa
 peccantur, quæ facile auditores multi animadvertere, atque
 adeò ipsis oculis conspiciere possunt, & experimento constat
 hanc ob causam multos multorum censuræ, & obtreccionibus,
 ne dicam risui expositos esse. Atque equidem sic existimo, ex
 omnibus disciplinis, & artibus nullam esse quæ maiori pruden-
 tia, & consilio egeat, quam hæc concionandi facultas; quanti-
 enim consilij est de rebus gravissimis vnum dicere, promiscuo
 audiente populo, atque ita temperare dictionem non solum, ut
 ingenijs, auribus, ac Iudicijs satisfiat, sed etiam aptè ad pro-
 positum finem congruenter, loco, auditori, temporiq; dicatur;
 quoniam cæterarum actionum homines spectati, & probati, ut
 est apud M. Tullium; si quando aliquid minus benè faciunt,
 quæ solent, aut omnino noluisse, aut valetudine impeditos nõ
 potuisse consequi id, quod sciunt, putantur. Oratores non itè,
 itaq; excusationem vix vllam inveniunt. Verum enimvero quæ
 necessaria prudentia in hoc munere est, tam difficulter doceri
 potest præceptis & institutionibus, à natura enim maxima ex
 parte pendet, & quodã rectè existimãdi de singularibus rebus,
 prout usus fert, innato iudicio. Eloquentiæ fundamentum meritò
 prudentiam statuit idem Tullius, quàm facultate præclaram
 arte mediocrem confitetur. Qui illud etiam rectè docet sem-
 per eloquentiæ moderatricè fuisse auditorum prudentiam, si
 quidè ea debet esse Oratoris prudentia, ut ad auditorum pruden-
 tiam, ac rectum Iudicium sese accomodet. Principio igitur il-
 lud ego adnotarim multum referre, ut prudens Concionator do-
 tes sibi à natura inditas in dicendo bene cognoscat, atque eas
 arte, & Industria perficiat, nihilq; supra vires, & ingenium au-
 deat. Aliqui firma latera, ac vocè robustam habent, hi in gene-
 re contentioso persistant. Quibusdã genus dicendi fufum con-
 gruit, alijs magis cõcisum, & interruptum. Hi feruntur natura
 ad affe-

Prudentia in Oratore summa necessitas.

Prudentia difficilè docetur.

Suas vires cognoscat Orator.

en-
pru-
i la-
ver-
Viri
vir-
pri-
e fe-
ertiz
obus
ip-
res.
o de
ioni-
m-
em-
ndu-

ad affectus lenes excitandos, illi ad vehementiores, nonnulli idonei magis ad docendum sunt, quã ad commouendos animos. Multum igitur refert, si benè se ipsum quisque, & quid valeat, & quantum ex omni parte dignoscatur, & in eo se maxime genere exerceat, in quo proficere plurimum possit, hæc autè sui notitia ad hoc etiam valde proderit, ut se ipsum, vel moderetur, vel vigeat. Qui natura sunt vehementiores, ac liberiores in dicendo, debent sibi modum adhibere, cum præsertim in vitiis, sceleratissq; homines inuehantur, ne discretionis limites excedant. Memini me audisse Concionatores, qui cum essent naturæ feruidioris, dum peccata arguebant, eo ferebantur impetu, ut sensibus penè abalienati, multa dicerent per amplificationem, quæ multorum aures, & animos offendebant, quin etiã Viris sensatis adeo furentes, ac molesti, ut aliquando coacti fuerint superiores ipsorum silentium indicere, vel in alias Ciuitates amandare. Qui autem natura sunt remissi, ac lenti, in quibus non est bilis, sed phlegma dominatur; debent quibusdam quasi calcaribus se ipsos excitare fortius, & audacius loqui. Hanc planè prudentiæ noticiam in Christiano Oratore optimè docet nos D. Paulus, qui Titum monet, ut arguat cum omni Imperio. Timotheo autem præcipit, ut arguat cum omni patientia. Quid est, ait Gregorius, quod vni imperium, alteri præcipit patientiam, nisi quod alterum lenioris spiritus, alterum verò feruentioris esse conspexit? leni per auctoritatem iniungenda erat seueritas imperij, Is autem qui spiritu feruebat, per patientiam temperandus fuerat, ne si plus iusto effrueretur, non ad salutem vulnerata reduceret, sed sanata vulneraret.

Auditorum ingenia cognoscenda. Secundo ad prudentiam Concinatoris pertinet non solum se ipsum, ac vires suas habere perspectas, sed etiam Auditorum mores, & ingenia explorare sedulo, & pro eorum modo, seque, suaq; omnia cõparare, ut inde fructum percipere vberiorè possint; Vnde idem Greg. pensare (inquit) doctor debet, quid loquatur, cui loquatur qualiter, & quantum loquatur. Si enim vni horum defuerit, locutio apta non erit & affert illud Leuit. si rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccasti. Recte offert Concinator, si accedat cum bona intentione, sed non rectè diuidit, si discretionem careat, Et alibi, Debet (ait) subtiliter is qui docet, perspicere ne plus studeat, quam ab audiente capiatur, prædicare, debet enim ad infirmitatem audientium semetipsum contrahendo descendere, ne dum paruis sublimia, & idcirco non profutura loquitur, se magis curet ostendere, quam auditoribus

Hom. 11. in Ezech. quatur, cui loquatur qualiter, & quantum loquatur. Si enim vni horum defuerit, locutio apta non erit & affert illud Leuit. si rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccasti. Recte offert Concinator, si accedat cum bona intentione, sed non rectè diuidit, si discretionem careat, Et alibi, Debet (ait) subtiliter is qui docet, perspicere ne plus studeat, quam ab audiente capiatur, prædicare, debet enim ad infirmitatem audientium semetipsum contrahendo descendere, ne dum paruis sublimia, & idcirco non profutura loquitur, se magis curet ostendere, quam auditoribus

Lib. 20. Mor. c. 2. quatur, cui loquatur qualiter, & quantum loquatur. Si enim vni horum defuerit, locutio apta non erit & affert illud Leuit. si rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccasti. Recte offert Concinator, si accedat cum bona intentione, sed non rectè diuidit, si discretionem careat, Et alibi, Debet (ait) subtiliter is qui docet, perspicere ne plus studeat, quam ab audiente capiatur, prædicare, debet enim ad infirmitatem audientium semetipsum contrahendo descendere, ne dum paruis sublimia, & idcirco non profutura loquitur, se magis curet ostendere, quam auditoribus

toribus prodesse. Non cuiusvis est ò Viri, (inquit Nazianz.) differere, non inquam cuiusquam est, non adeo vilis, ac protrita hæc res est; & eorum qui adhuc humi reptant. Addam etiam, non cuiusvis temporis, nec apud quosvis, nec de quibusvis, sed certo tempore, & apud certos homines, & aliquo vsu hoc faciendum est.] Hæc & plura egregiè in horum explicatione, Nazianz. quibus manifestus fit error eorum qui difficiles quaestiones ex Scholastica doctrina depromptas multitudini proponunt. Si enim ipsimet Theologiæ studiosi post multas disputationes, & retractationes capere eas vix possunt, quorsum in populari concione tractantur, nisi demum id agitur, vt hi qui concionantis doctrinam percipere non potuerunt, existiment vitium esse eum raræ eruditionis, atq; ingenio peracutum. Alter Greg. Concionatores cõparat gallo, cui Deus dedit intelligentiã, vt discernat noctis horas, antequã fundere cantus incipiat; & doctõri datur virtus discretionis, vt aduertat quid, quibus, quando, quomodo instruat.] Aug. etiam Angeli Dei sunt prædicatores veritatis, qui in schala Iacob ascendebant, & descendebant; ascendunt, vt erigant magnos; descendunt, vt nutriant paruos. Vide ascendentem Paulum, siue mente excedimus Deo, Vide descendentem, siue sobrij sumus vobis; Vide ascendentem, Sapientiam, loquimur inter perfectos: Vide descendentem, lac vobis potum dedi, non escam.] Riccar. de S. Viç. sic explicat illud Apoc. 11. Metire templum, & altare, & adorantes in illo, docet nihil aliud esse, quam semetipsum auditorum intelligentiæ accommodare. Quod etiam Christus innuit illis verbis, quis est fidelis seruus, & prudens, quem constituit dominus super familiam suam, vt det illis in tempore tritici mensuram? In quæ verba Greg. Exprimatur (ait) modus verbi, ne cum angusto cordi incapabile aliquid tribuitur extra fundatur, & confirmat ex 1. Cor. c. 3. & Exod. 34.

Debet Concionator medicũ imitari pro varietate non morborum tantum, sed habitudinum cuiusque diuersa remedia, ac medicamenta comparantem. Nam ille planè imperitus sit, qui omnibus vno eodemque collyrio mederi contendat. Imitare D. Paulum, qui admirabili, ac diuina, qua præditus erat sapientia & prudentia, omnibus ita accommodare sese studebat, vt diceret omnibus omnia factus sum, vt omnes lucrifacerem, quasi quidam Protheus spiritualis in varias sese figuras, atque ora conuertens, doctis, & indoctis (aiebat) debitor sum: græcis, & barbaris; nec secus, vt quoddam speculum omnes in se-
rerum

Orat. 1. de
Theol.

Imprudencia
quorundam,
qui difficiles
quaestiones
tractant.

3. Mor. c. 4

In Psal. 44
Gen. 28. 1

2. Cor. 3.

1. Cor. 2.

1. Cor. 3.

Luc. 12.

3. p. pass.
c. 5.

1. Cor. 9.

Lib. 2. c. 13

Inst.

Prudentiæ est aliquando artis præcepta relinquere.

Loquatur ad rem.

In Cant.

serm. 23.

Nimius feruor est contra prudentiã.

In princ.

prou. Hom.

mil. 41.

Quatuor fontes prudentiæ orationatoris

rerum formas representabat, vt omnes ad Christum adduceret. Confirmant autem id præceptum etiam profani Eloquentiæ magistri, quorum Fabius in libro suarum institutionum docet, ad prudentiam spectare Oratoris, vt si quando iudicauerit expediens causæ, non sit astrictus præceptionibus artis. Res duas (inquit) in omni actu spectet Orator, quid decet, quid expediat, expedit autem sapè mutare ex illo constituto, traditque ordine, aliqua, & interim decet, vt in statuis, ac picturis videmus variari habitus, vultus, status. Tertio ad prudentiam item pertinet, vt non solum benè loquatur, sed etiam ad rem, de qua sermonem instituit. Vetus narrat historia, quod cum quidam disertè diceret ferreturque volubilitate verborum, causamque omnino non tangeret, prudens auditor, ac Iudex benè (inquit) benè, sed quorsum istud tam benè? Quarto Bernardus discretionem hanc requirit, ne immoderato feruore plus æquò excedat. Discretionis virtus ait absque Charitatis feruore iacet, & feruor vehemens, absque discretionis temperamento præcipitat, feruor ergo discretionem erigat, & discretio feruorem regat. Quinto facit etiam ad rem doctrina Basil. vbi docet duplicem esse prudentiam, alteram falsam, quæ verusutia est, pronior ad proprium commodum, & ad simpliciores, credulosque decipiendos, & habet sermonem variū, artificij plenum ad ea tantum, quæ colloquentibus placent: sed vera prudentia est cognitio eorum, quæ agenda, vel nõ agenda sunt, quam qui ritè sectatur, nunquam ab officio virtutis abscedit, & habet sermonem sobrium, simplicem, atque vniformè. Denique aio hanc prudentiam ex quatuor pendere veluti principijs ac fontibus. Natura, Doctrina, Experientia, & Consilio virorum prudentum: in hoc enim munere nemo sibi ipse est satis. Vtendum igitur libenter consilio sapientum, & Auditorum, quia plura vident oculi, quàm oculus; & melius alienæ aures de nostris vocibus, quam nostræ iudicant. Quia tamen non est omnium rectè iudicare sapèque accidit, vt quod alter probat, improbet alter, delectus adhibendus est eorum, quos consultamus, vt prudentes pijquè sint, & liberè moneant.

Ecclesia Canones ad Concionandi Officium spectantes. Cap. II.

ANtequam ea quæ ad Christiani Oratoris prudentiam faciunt exponam, operæpretium futurum esse reor, si Conciliorum summorumque Pontificum decreta piè, ac religiosè sancita,